

Bibliography

1. Andreev A.L. Russian education. Socio-historical contexts / A.L. Andreev. – Moscow: Nauka, 2008. – 269 p.
2. Gorshkov M.K. Continuing education in the context of modernization / M.K. Gorshkov, G.A. Klyucharev. – M.: IS RAN, FGNU TSI, 2011. – 232 p.
3. Desiatov T.M. Actual problems of adult education in the context of globalization / T.M. Desiatov // Comparative vocational education. – Vol. 1. – 2012. – P. 6-13.
4. Lifelong learning: international experience and Ukrainian practice [Electronic resource]. – Mode of access: 04.09.2014 <<http://old.niss.gov.ua/monitor/March2010/07.htm/>>. – Zagol. z ekranu. – Mova ukr.
5. Sihatyaeva L.E. Adult Education in Ukraine (the second half of the XX – beginning of XXI century: Monograph / L.E. Sihatyaeva. – K.: TOV VD «ECMO» – 2010. – 420 p.
6. Field J. Lifelong learning: education across lifespan / J. Field. – London: Routledge, 2007.
7. The Encyclopedia of Informal Education / Non-Formal Education [Electronic resource]. – Mode of access: 28.08.2014 <<http://www.infed.org/biblio/b-nonfor.htm>>. – Zagol. z ekranu. – Mova angl.

УДК: 377.14

Волярьська Олена Станіславівна – кандидат педагогічних наук, доцент, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії професійного навчання безробітних Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України
E-mail: esvb66@mail.ru

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ЗАЙНЯТОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблему освіти дорослих у контексті неперервної освіти, розвиток якої обумовлено необхідністю відновлення знань фахівців, підвищення кваліфікації, оволодіння новими видами діяльності і технологіями у зв'язку з прискореним зростанням обсягів інформації в суспільстві. Проаналізовано сучасні погляди на форми, види, напрями неперервної освіти. Наголошено на ролі освіти дорослих у досягненні прогресу особистості й суспільства, пов'язаною із пріоритетним завданням освіти дорослих – забезпечити людину комплексом знань і вмінь, необхідних для активного творчого життя, довічний розвиток людини як працівника, громадянина, індивідуальності.

Ключові слова: освіта дорослих, неперервна освіта, освіта впродовж життя, види і форми неперервної освіти.

У сучасних умовах становлення державності країни, в яких професійна освіта, в більшій мірі, залежить від економічної ситуації, гостро постає проблема якісних змін у концептуальній базі підготовки й підвищення кваліфікації фахівців. Для розвитку освіти дорослих в Україні

актуальним є включення в соціальне життя соціально незахищених груп дорослого населення: безробітних, людей пенсійного віку, людей з обмеженими фізичними можливостями, мігрантів, засуджених дорослих, позбавлених волі. На впровадження ідей неперервної освіти дорослих в Україні спрямована діяльність Всеукраїнського координаційного бюро Міжнародної громадсько-державної програми «Освіта дорослих України», що створене за сприяння Інституту освіти ЮНЕСКО (з 2000 р.).

Професійна освіта, яка зорієнтована на європейські стандарти, потребує перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців. Стрімкі економічні й соціально-політичні зміни у світі актуалізували принципово нові проблеми в системі освіти дорослих. З одного боку, ця система розвивається, ідучи за розвитком суспільства, з другого, – прагне відповісти на запит кожної конкретної особистості. Актуальність впровадження педагогічних технологій професійного навчання у систему професійної освіти щодо вирішення проблем зайнятості дорослого населення не викликає сумнівів. Разом з тим виникає протиріччя між спрямованістю професійної підготовки безробітних на сучасне виробництво та недостатньою організаційно-педагогічною і навчально-методичною розробкою механізмів реалізації дистанційного навчання в центрах професійно-технічної освіти системи служби зайнятості.

Особливості навчання дорослих досліджували зарубіжні науковці: Дж. Адамс-Вебер, Х. Бруннер, А. Гордон, Р. Симпсон, С. Вершловський, С. Змейов. Із загальнотеоретичних позицій для вивчення проблеми освіти дорослого населення та підготовки його до різних видів професійної діяльності мають суттєве значення праці вітчизняних педагогів С. Архангельського, В. Олійника, Н. Ничкало, Н. Протасової, В. Радкевич, які визначили методологічні та педагогічні основи розвитку і вдосконалення системи освіти дорослих. Проблеми професійної підготовки безробітних знайшли висвітлення у дослідженнях вітчизняних науковців з проблем професійної освіти Н. Бідюк, Л. Лук'янової, К. Корсака, В. Скульської та ін. В педагогічних працях вчених надано визначення змісту професійної підготовки, форм, методів та засобів їх реалізації, характеристику різних аспектів процесу формування професійних і особистісних якостей фахівців на всіх етапах професійного становлення.

Н. Ничкало на основі аналізу принципів неперервної професійної освіти доведено, що розвиток системи освіти дорослих повинен відбуватися у напрямках гуманізації, динамічного співвідношення теоретичного і практичного навчання, підвищення інформаційної насиченості змісту освіти [4]. Розвиток професійної освіти, на думку видатного педагога, закономірно обумовлено тенденціями суспільного розвитку та розвитку системи неперервної освіти дорослих. У дисертаційному дослідженні Н. Протасової визначено, що освіта фахівців є другою фазою (перша фаза – це отримання освіти у вищій школі) двофазного процесу формування, розвитку та збагачення сукупної культури фахівця, що визначає її місце у системі неперервної професійної

освіти. На цій фазі відбувається дальший розвиток та збагачення сформованих основ професійної культури фахівця» [5]. Освіта дорослих, на думку дослідниці, є багатофункціональною, відкритою, нелінійною та нестабільною цілісно організованою системою.

За результатами дослідження Х. Бруннера, рівень впровадження результатів науково-технічного прогресу, розвитку і використання технологій «в різних країнах визначається не тільки рівнем їх матеріальних ресурсів, а й значно більшою мірою рівнем здатності даного суспільства виробляти, споживати і застосовувати нові знання. Це, в свою чергу, тісно пов'язано з рівнем розвитку освіти» [3, с. 8]. Освіта дорослих в Україні, як зазначено в дослідженні Л. Шинкаренко, має труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. На думку науковця, бракує цільної державної політики в галузі освіти дорослих, відсутнє чітке визначення нормативно-правової бази, не затверджено стандарти з підготовки дорослого населення до отримання нових сучасних професій. Крім того, «не налагоджено співпрацю між різними міністерствами, державними й неурядовими організаціями, працедавцями і профспілками, засобами масової інформації, місцевими об'єднаннями з проблем освіти дорослих» [8, с.3].

Вищесказане висуває нові вимоги до відбору та розробці змісту і технологій освіти дорослих, підвищенню рівня їхньої професійної компетентності, мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці. Сучасна система професійної освіти фахівців в Україні комплексна – вона увібрала в себе різноманітні форми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу.

Мета статі – виявити основні проблеми, що визначають актуальність і необхідність модернізації сучасної професійної освіти дорослих в Україні.

Умови інтернаціоналізації економіки, освіти, науки, культури, стрімкого розвитку інформаційних технологій, динамічні зміни на ринку праці та його нові вимоги до фахівців обумовлюють проблему професійного навчання різних категорій дорослих, а її розв'язання потребує здійснення кардинальних змін у системі професійної освіти на всіх рівнях. До основних завдань професійної освіти сучасні вітчизняні дослідники Ю. Маршавін, Л. Капченко, В. Скульська відносять реалізацію соціального замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів; формування оптимального балансу потреб безробітних у професійному навчанні й вимог ринку праці до професійно-кваліфікаційної структури робочої сили; сприяння розвитку системи неперервної професійної освіти, включаючи навчання безпосередньо на виробництві; розширення можливостей самоосвіти, випереджувального навчання робітників, що знаходяться під загрозою звільнення тощо. Важливим завданням освіти дорослих, як ми вважаємо, виступає створення відповідних умов для формування у дорослого населення умінь самостійно вчитися, готовності до постійного підвищення свого освітнього та професійного рівнів упродовж життя.

В Національній доктрині розвитку освіти, затвердженій Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002, зазначено, що «пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є ... розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя...» [2]. У своєму розвитку концепція неперервної освіти дорослих в Україні пройшла ряд етапів. Для з'ясування змісту цієї концепції щодо професійної підготовки персоналу, а також зареєстрованих безробітних на підприємствах, в організаціях і установах, доцільно зупинитися на концептуальних розбіжностях традиційної та неперервної систем освіти.

На думку Л. Сігаєвої, професійне навчання як складовий компонент безперервної професійної освіти слід розуміти як соціально-педагогічне явище, виникнення якого зумовлено структурними трансформаціями у сфері виробництва, змінами у політиці зайнятості, швидкою соціальною адаптацією особистості до умов праці [7]. Вважаємо, що при вивченні професійного навчання фахівців і незайнятого населення необхідно звернути увагу на подолання адміністративних (чітко фіксований термін, час, місце) і педагогічних (завдання, методи, послідовність, вступні вимоги, оцінки) обмежень; адаптацію системи кредитних одиниць та модульного навчання; структурну перебудову вітчизняної вищої школи; орієнтацію на використання дистанційних форм навчання. Доведено, що професійне навчання має свої особливості, зумовлені соціальними, психологічними, віковими і гендерними чинниками.

Професійне навчання персоналу підприємств, організацій й установ відповідає викликам, пов'язаним із загальною тенденцією підвищення ролі і значення постійного розвитку людини у зв'язку зі швидким оновленням знань та динамічними змінами в суспільстві та являє собою особливу форму ділового співробітництва. Досвід найбільших фірм Європи, США та Японії вказує на те, що ці країни наполегливо проводять політику тотального підвищення кваліфікації й перепідготовки працівників організацій, установ і підприємств. Велика кількість навчальних установ (інститутів, коледжів, семінарів і курсів) проводять навчання персоналу будь-якого рівня, і підприємства витрачають все більші кошти на ці заходи, оскільки вбачають у цій гарантію свого успішного розвитку.

В. Савченко зазначено, що в Законі України «Про професійний розвиток працівників», передбачено фінансування професійного розвитку персоналу організацій і підприємств за рахунок власних коштів роботодавців та інших фінансових джерел [6, с.140]. Підприємства, організації й установи повинні проводити навчання персоналу у закладах освіти чи безпосередньо на виробництві. Працівники мають право на навчання згідно з планом його проведення за рахунок коштів роботодавця, підтвердження відповідності знань, умінь і навичок, у тому числі здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти, встановленим законодавством вимогам через процедуру сертифікації.

Персонал зобов'язаний підвищувати свій кваліфікаційний рівень з метою забезпечення відповідності займаним посадам або виконуваним видам робіт. Процедура стимулювання персоналу щодо посилення їхньої спрямованості в неперервному вдосконаленні професійного розвитку ґрунтується на системі обліку результатів кваліфікаційної атестації та сертифікації персоналу в межах планування кадрового потенціалу підприємства чи організації, а також з врахуванням кар'єрних орієнтацій працівників, у переході від мотивації праці до мотивації професійної компетентності [1, с. 142].

Професійне навчання персоналу від традиційної системи освіти потребує застосування нових навчальних форм, методів і технологій, у тому числі для розвитку професійних знань, умінь та навичок слухачів навчальних підрозділів в організаціях, установах і на підприємствах. Професійне навчання персоналу є найважливішим засобом досягнення стратегічних цілей підприємств, організацій та установ. Успіх на шляху реалізації найбільш важливих стратегічних цілей підприємств, організацій й установ багато в чому залежить, в якій мірі персонал обізнаний про зміст стратегічних цілей і наскільки він підготовлений до роботи по їх досягненню. Необхідність швидких змін структури і принципів управління професійним навчанням працівників, підвищення здатності організації до виживання в умовах конкурентної боротьби змушує керівництво все більшого числа підприємств переходити від короткострокового планування, яке було доречно в умовах невизначеності (в економічних умовах в Україні у 90-ті роки ХХ ст.), до виробленні довгострокових стратегій розвитку підприємства. Реалізація цих стратегій вимагає більш високого рівня професійного навчання як керівників, так і для рядового персоналу. Професійне навчання всіх категорій працівників покликане сприяти успішному досягненню довгострокових і короткострокових цілей підприємств, організацій і установ.

Зауважимо, що професійне навчання персоналу в сучасних умовах є основним шляхом отримання додаткової професійної освіти. Працюючи на підприємстві, працівник повинен постійно підвищувати рівень своєї освіти, освоюючи теоретичну частину професії і купуючи практичні навички. За допомогою навчання розвивається трудовий потенціал персоналу. Система професійного навчання персоналу в організаціях, установах і на підприємстві спрямована на приведення рівня кваліфікації працівників у відповідність з вимогами виробництва, оптимальне задоволення особистих інтересів працівників, пов'язаних з самореалізацією, підвищення ефективності їх праці, забезпечення на цій основі конкурентоспроможності товарів (робіт, послуг тощо). Така система повинна реалізовуватися в умовах неперервної професійної освіти.

Розв'язання проблем професійного навчання незайнятого населення (зокрема зареєстрованих безробітних) зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування процесу професійної підготовки даної категорії населення у системі освіти дорослих на основі вивчення та

модифікованого використання прогресивних ідей педагогічного досвіду.

Сучасними вітчизняними дослідниками професійного навчання безробітних (Л. Капченко, Л. Літвінчук, Н. Савченко) доведено, що у вітчизняних наукових працях започаткована робота з удосконалення професійної підготовки безробітних з урахуванням міжнародних стандартів та практик. Водночас проблема професійного навчання безробітних не дістала системного висвітлення у наукових дослідженнях педагогів і психологів[1].

Отже, результати теоретичного аналізу наукової літератури і соціально-педагогічних досліджень дозволили виявити дві групи основних проблем, що визначають актуальність і необхідність модернізації сучасної професійної освіти дорослих: 1) позаосвітні проблеми, які обумовлені глобальними процесами в світі і проблемами людства, світовими соціальними та економічними тенденціями, соціокультурною і виробничою ситуацією на рівні країни (до них, як ми вважаємо, слід віднести загострення конкурентної боротьби країн за лідерство, загострення глобальних проблем людства, темпи науково-технічного прогресу, динаміку ринку праці, зростання безробіття, становлення суверенних держав, глобалізацію, регіоналізацію і децентрацію); 2) власне освітні проблеми, що визначаються сучасними тенденціями розвитку професійної освіти у світі та окремих регіонах, зростанням ролі професійної освіти в розвитку суспільної свідомості та її впливу на вирішення проблем зайнятості населення, особливостями розвитку науково-дослідних освітніх комплексів і їх унікальною місією у забезпеченні соціального і науково-технічного прогресу (серед них – масовість вищої професійної освіти, перетворення професійної освіти на сферу послуг, комп'ютеризація освітнього процесу та ін.) [1, с. 22-24].

Таким чином, розвиток системи професійної освіти дорослого населення України має будуватися на трьох основних засадах: фінансовій підтримці органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування; ініціативі й активності громадських організацій; активності дорослих, що мають бажання отримувати чи удосконалювати професійні знання, вміння й підвищувати власний професійний рівень. Освіту дорослих, на нашу думку, слід розуміти як діяльність, що удосконалює професійну компетентність і професійну майстерність фахівця, зберігає і розвиває його як суб'єкта культури, створює творче середовище для самоактуалізації та саморозвитку особистості дорослого.

У подальшому вивчатимемо організаційно-методичні аспекти впровадження в практику освіти дорослих і освіти впродовж життя сучасних педагогічних технологій.

Література

1. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (29 листопада 2012 р., м. Київ) / уклад.: Л.М. Капченко та ін. - К.: ІПК ДСЗУ, 2012. – Ч. 2. – 296 с.

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Випуск 2 (9) 2014

2. Болонський процес у фактах і документах / [упор. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш та ін.]. – К.; Тернопіль: МДПУ ім. Гнатюка, 2003. – 52 с.

3. Бруннер Х. Глобалізація, образование і революція в технології / Х. Бруннер // Перспективи. – М.: Париж, 2001. – Т. 31, №3. – С. 9–26.

4. Ничкало Н.Г. Методичні проблеми безперервної професійної освіти / Н.Г. Ничкало // Психологічні проблеми безперервної професійної освіти: наук. метод. зб. / ред. кол. І.А. Зязюна та ін. – К.: Віпол, 1994. – С. 22–26.

5. Протасова Н.Г. Андрагогічний підхід до підвищення кваліфікації державних службовців / Н.Г. Протасова // Підвищення кваліфікації державних службовців: вивчення потреби та організація навчання: зб. наук. праць / [кол. авт.]. – К.: УАДУ, 2000. – С.66–77.

6. Савченко В.А. Управління розвитком персоналу / В.А. Савченко. – К.: КНЕУ, 2002. – 351с.

7. Сігаєва Л.Є. Андрагогіка в професійному навчанні: метод. рек. / Л.Є. Сігаєва. – К.: ПП «ЕКМО», 2003. – 100 с.

8. Шинкаренко Л.І. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (1946 – 2007 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2010. – 22 с.

Voliyrska Olena – Candidate of Pedagogical Sciences Associate Professor, Ukrainian State Employment Service Training Institute (Kyiv, Ukraine)
E-mail: esv66_66@mail.ru

PROBLEMS OF PROFESSIONAL EDUCATION AND EMPLOYMENT OF THE ADULT POPULATION UKRAINE

Summary. *The vocational learning is one of the ways to increase the professional competence of experts, which takes into account the psychological characteristics and patterns of teaching more in adult education. The didactic peculiarity of the vocational adult learning is that the usual logic of teaching situations is often violated in the process of its implementation: formation of a new professional experience through his theoretical understanding. The vocational learning for adults realizes subject to their interests and requests, life and professional experience, in the forms of partner's cooperation of all actors of the educational process. The vocational adult learning is pointed at providing of the common learning process; getting knowledge, skills, abilities; gaining the necessary competencies in joint activities in a simulated reality that provides a high level of motivation to study, in which the participants for themselves find a field to use the acquired experience. Thus, during the vocational learning all participants of the learning process cooperate among them, exchange information, jointly solve the problems, simulate the situations, evaluate the colleagues' actions and their own behaviors, and merge in the real atmosphere of business collaboration to solve a number of problems according to their interests, needs and requests.*

To enable the improvement of education and training of the unemployed according to the needs of the economy, quality and operational to meet the needs of employers employment continuously analyzes the demand and supply of labor and the needs of prospective monitoring for specialists to be able to prepare the necessary specialists for the future. Formation of professionally-mobile, skilled workforce – a key objective of the employment service in the organization of

Key words: *business collaboration, unemployed people, adult education, staff, vocational learning.*

Bibliography

1. Aktualni problemy profesiinoi oriantatsii ta profesiinoho navchannia naselennia : materialy VI Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii (29 lystopada 2012 r., m. Kyiv) / uklad.: L.M. Kapchenko ta in. K.: IPK DSZU, 2012. – Ch. 2.– 296 s.
2. Bolonskyi protses u faktakh i dokumentakh / [upor. M. F. Stepko, Ia. Ia. Boliubash ta in.]. – K. ; Ternopil: MDPU im. Hnatiuka, 2003. – 52 s.
3. Brunner Kh. Hlobalyzatsiia, obrazovanye y revoliutsiia v tekhnolohy / Kh. Brunner // Perspektivi. – M.: Paryzh, 2001. – T. 31, №3. – S. 9-26.
4. Nychkalo N.H. Metodichni problemy bezpererвної profesiinoi osvity / N.H. Nychkalo // Psykholohichni problemy bezpererвної profesiinoi osvity: nauk. metod. zb. / red. kol. I.A. Ziaziana ta in. – K.: Vipol, 1994. – S. 22–26.
5. Protasova N.H. Andrahohichni pidkhdid do pidvyshchennia kvalifikatsii derzhavnykh sluzhbovtiv / N.H. Protasova // Pidvyshchennia kvalifikatsii derzhavnykh sluzhbovtiv: vyvchennia potreby ta orhanizatsiia navchannia: zb. nauk. prats / [kol. avt.]. – K.: UADU, 2000. – S.66–77.
6. Savchenko V.A. Upravlinnia rozvytkom personalu / V.A. Savchenko. – K.: KNEU, 2002. – 351s.
7. Sihayeva L.Ye. Andrahohika v profesiinomu navchanni : [metodychni rekomendatsii] / L.Ye. Sihaieva. – K. : PP «ЕКМО», 2003. – 100 c.
8. Shynkarenko L.I. Tendentsii rozvytku osvity doroslykh v Ukraini (1946 – 2007 rr.) : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / L.I. Shynkarenko. – K., 2010. – 22 s.

УДК 37.014.53:374.7

Комар Олена Станіславівна – аспірант Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
E-mail: helen14@ukr.net

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА І БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА: НОВІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ В СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

У статті проаналізовано проблему соціальної політики безперервної освіти, а саме нові теоретичні та методологічні виклики в соціології освіти дорослих як джерело подальшого формування та обґрунтування концепції освіти дорослих в ХХІ столітті. Висвітлено погляди філософів, учених, політичних і громадських діячів щодо зазначеного явища, а також політику ЄС в галузі навчання дорослих. Особлива увага приділяється безперервності навчання у дорослому житті під час суспільно-політичних змін у зв'язку із соціальними процесами як основи будь-якого сучасного демократичного суспільства.

Ключові слова: *освіта, освіта дорослих, соціальна політика, професія, самомаркетинг, всебічний і гармонійний розвиток особистості, самовдосконалення, саморозвиток, соціальний статус, політика ЄС в галузі навчання дорослих.*